

“Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi”nden, Değişen İstanbul’a Ziya Osman Saba’nın Hikâyeleri ve Hikâyeciliği

Fatih SAKALLI*

ÖZ

Bu makalede, Ziya Osman Saba’nın hikâyeciliği ve hikâyeleri üzerinde durulmuştur. Çalışmamızda; Ziya Osman Saba’nın hayatı, şairliği ve şiir kitapları ile hikâyeleri ve hikâyeciliği hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sonra bu hikâyeler vaka, şahıs kadrosu, mekân, zaman, tema, anlatım ve bakış açısı başlıkları altında incelenmiştir. Sonuç bölümünde ise, incelenen başlıklardan hareketle Ziya Osman Saba’nın hikâyeciliği ve Türk Edebiyatındaki yeri hakkında bir yargıya varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ziya Osman Saba, vaka, şahıs kadrosu, mekân, zaman, tema, anlatım ve bakış açısı, hikâye, hikâyeci.

ABSTRACT

Stories and Storytelling of Ziya Osman Saba from *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* to *Değişen İstanbul*

Ziya Osman Saba’s stories and storytelling are examined in this study. This study provides information on the life, poetry and poem books, stories and storytelling of Ziya Osman Saba. Then, these stories are examined under the subtitles of event, characters, place, time, theme, expression and perspective. In conclusion, an evaluation is made on the storytelling of Ziya Osman Saba and his place in Turkish literature considering the titles examined.

Key Words: Ziya Osman Saba, event, characters, place, time, theme, expression and perspective, story, storyteller.

1. Hayatı

Ziya Osman Saba, 1910 yılının Mart ayında İstanbul’da doğar. Babası Osman Bey, subaydır. Sekiz yaşında annesi Ayşe Tevhide Hanım’ı İspanyol nezlesi yüzünden kaybeden Saba, teyzesi ve eniştesi

* Dr. Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ANKARA, e-posta: fsakalli@gazi.edu.tr

tarafından büyütülür. Mütareke yıllarında yatılı olarak okuduğu Galatasaray Lisesi'nden, 1931 yılında mezun olur. Aynı yıl, amcasının kızı Nermin ile evlenir. Bu evlilik, on yıl sürer. 1941 yılında Nermin Hanım'dan ayrılır. 1931 - 1936 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okur. Bu yıllarda, aynı zamanda *Cumhuriyet* gazetesinin muhasebe servisinde çalışır. Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra, 1936-1945 yılları arasında Emlak Kredi Bankası'nda görev yapar. 1945 yılında aynı bankada çalıştığı Rezzan Hanımla evlenir. Bu evlilikten Osman ve Orhan adını verdiği iki oğlu olur. Daha sonra 5 yıl süre ile (1945-1950) Milli Eğitim Bakanlığı basımevi tashih bürosu şefliği görevinde bulunur. Kalp hastalığına yakalanınca resmi görevinden ayrılır ve evinde Varlık Yayınevi'nin kitaplarını baskıya hazırlama görevini üstlenir. Hikâyeciliğinden ziyade şair olarak tanınan Ziya Osman Saba, 29 Ocak 1957 tarihinde bir kalp krizi neticesinde İstanbul'da ölür.

2. Şairliği ve Şiir Kitapları

Ziya Osman Saba, şiir yazmaya Galatasaray Lisesi'nde okuduğu yıllarda başlar. İlk şiirlerinde Servet-i Fünûn edebiyatının şiir anlayışına benzeyen süslü ve bol tasvirli şiirler yazar. Karamsar bir hava sezilen bu şiirlerinde, kendi çevresini ve ailesini konu edinir. 'Aile içi ilişkiler', 'ev' ve 'eve ait hâller' şairin ilk dönem şiirlerinde ön plâna çıkar. Bu durum,

"Ziya Osman şiirinin temel taşlarından birisi olan ev, özellikle geçmişle aklı getirilişle bir mutluluk mekânı olarak değerlendirilmiştir. Kendisini, hâlin (şimdinin) içerisinde sürgün hayatı yaşayan birisi olarak konumlayan Ziya Osman'ın şiirlerinde ev ve evle ilgili temalar, çocuklukta yaşanmış ve bitmiş bir hayatın sembolü olarak kendisini göstermektedir." cümleleriyle ifade edilmiştir. (Conoğlu 2009: 494).

Saba'nın şiirlerinde iç dünyasının yansımalarını görmek mümkündür. Şiirlerde toplumun alt tabakasını oluşturan küçük insanların hayatlarını ele alırken, kendi anılarından ve gözlemlerinden yararlanır. İnsanların küçük şeylerle mutlu olabileceklerini vurgulamaya çalışır. Kendisinin de mutlu çocukluk yıllarına özlem duyduğu, şimdiki hayatında o günlerin neşesini aradığı hissedilir. Küçük yaşta kaybettiği annesi ve diğer tanıdıkları nedeniyle şiirlerinde ölüm korkusu, Allah ve Âhiret inancını işlediği görülür. Bütün bu olumsuzlukların içinde bunalan insanın iyi ve güzel olana meyli; "... Ölüm korkusu ve yalnızlık duygusundan, kişisel çocukluk cennetinin açtığı kapıdan sürdürülen hayatta tadılabilecek iyilik ve güzelliklere sığınma ve onlarla avunma dikkati çekmektedir." cümleleriyle vurgulanmıştır (Aktaş 1998: 157). Saba'nın şiirlerinde, kendi döneminde kullanılan bütün teknikleri ve şiir şekillerini kullandığı görülür. Onun, biçimden çok konuya önem verdiği,

“Şiirlerde yapılan değişikliklere gelindiğinde şairin biçimden ziyade içerik ve söyleyiş üzerinde yoğunlaşmış olması dikkat çekicidir. Bu durum Ziya Osman Saba'nın biçimsel kaygıların ötesinde, şiirde anlam, ses ve kelime gibi unsurların seçimiyle konuyu ilk sıraya koyduğunu gösterir.” satırlarıyla açıklanmıştır. (Yüksel 2006: 29).

Ziya Osman Saba'nın şiirlerinin ve şiir kitaplarının yayımlanma süreci, şöyle bir sıra takip eder: Saba'nın Galatasaray Lisesi'nde okuduğu zaman yazmış olduğu şiirler, 1928 yılında eski harflerle yayımlanan *Yedi Meşale* adlı kitapta yer alır. Bu kitapta, Saba'dan başka Sabri Esat, Cevdet Kudret, Yaşar Nabi, Vasfi Mahir, Muammer Lütfü, Kenan Hulusi gibi şair ve yazarların da şiir ve yazıları yer alır. Saba'nın şiir kitapları *Sebil ve Güvercinler* 1943; *Geçen Zaman* 1947; *Nefes Almak* da 1957 yılında yayımlanır. Bu şiir kitaplarının daha sonra farklı baskıları yapılmış, 1974 yılında da bütün şiir kitaplarındaki şiirler bir araya getirilerek, *Bütün Şiirleri 1928-1957* başlığı altında yayımlanmıştır. Saba'nın şiirlerinin şahsi ve ferdi duygulanmalarının eseri olduğu söylenebilir. Saba'nın şiirlerinde görülen diğer bir hususiyet, kaybedilen insani değerlerin öneminin vurgulanmasıdır. Şairimiz çevresindeki gözlemlerinden hareketle bu yargıya varır. Değişen İstanbul ve bu şehirdeki insanların yaşantılarındaki değişiklik şairin eski İstanbul hayatını ve çocukluğunu özlemesine neden olur. Bu durum içinde bulunan zamandan şikâyet ve kaçış olarak şiirlerinin temasına yansır. Bir mizacın şairi olarak nitelendirebileceğimiz Saba'nın şiirlerinde aşk, zaman, günün farklı saatleri, deniz, İstanbul, insan ve insani değerler, insana ait duygu ve düşünceler, çocukluğun saf, temiz hâlleri, çocukluk özlemi, iman, sevgi sözcükleri etrafında görülen temalarla karşılaşırız. İlk şiirlerinde ferdi duygulanmaların ön planda olduğunu söyleyebileceğimiz Saba'nın, daha sonraki şiirlerinde sosyal konulara yöneldiğini ifade edebiliriz. Onun şiirlerinde işlenen konu ve temaları hikâyelerinde de devam ettirdiğini söyleyebiliriz. Kendisinin bir röportajında 'nesir ve hikâyemsi yazılar' olarak nitelendirdiği hikâyelerde de, şiirlerdeki hassasiyeti devam ettirdiği görülür. Saba'nın hikâyelerini ve hikâyeciliğini de bu açıdan değerlendirmek yerinde olur.

3. Hikâyeciliği ve Hikâye Kitapları

Ziya Osman Saba'nın hikâyelerinin yazılması ve yayımlanması, 1944 yılından sonra gerçekleşir. O, yazmış olduğu hikâyelerde de şiirlerinde işlediği temalara yakın temalar işler. Kendisinin hayatının bir parçası olarak düşünülebileceğimiz bu hikâyeler, bütün halinde okunduğunda bir romanın bölümleri olarak da görülebilir. Bir şairin duyarlılığı ile yazılan bu hikâyelerde, içinde bulunduğu hâlden pek memnun olmayan ve maziye arayan adamın hüznü vardır. Bu hüznü adam, geçmişini, geçmişteki

yaşantısını ve geçmişteki İstanbul'u özler. Bu özlem, aslında mutluluğa duyulan bir özlem olarak nitelendirilebilir.

"Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi'nin modernleşme, kentleşme sürecinin ilk yıllarına 'sınıfların kesinkes birbirinden ayrılmadığı, çelişkilerin üstüne örtülü olduğu' bir döneme ait mümkün bir mutluluk düşüncesini dile getirdiğini belirten Selim İleri, şunları yazmaktadır: 'Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi'nin ben kişisi o gülümsemeyi bir türlü bulamayacaktır. Ziya Osman Saba bunu, gülümsemeyişi, belli belirsiz de olsa, şair duyarlığına, sanatçının hüzünden yana özyapısına bağlar. İşin şaşırtıcı yanı, bugünkü hayatımıza bakarak söyleyelim, artık sahiden gülümsemeyeceğimiz bir duruma geldiğimizde de öyküde kendiliğinden saptanmıştır. Hayat mutludur o günlerde, gelgelelim yazarı tedirgin eden bir önsezi söz konusudur.'" (Oktay 1993: 1182).

Saba'nın bu hikâyelerinde, çocukluğundan olgunluğuna kadar yaşamış olduğu süreçler anlatılır. Gezip gördüğü yerler, okuduğu sınıf, çalıştığı banka şubesi, yolculuk yaptığı vapur, büyüdüğü ev... vb. Saba'nın hayatına girmiş bütün mekân ve nesnelere, hikâyelerinde konu olarak ele alınmıştır. Dolayısıyla hatıralarının ağır bastığı bu hikâye tarzı yazılarla, onu edebiyatımızda Abdülhâk Şinasi Hisar'a ve Fransız romancı Marcel Proust'a benzetmek mümkündür. Hakkında yapılan çalışma ve yazılarda da bu durumun sıkça ifade edildiği görülür.

"Çocukluğu, gençliği, evliliği, eşiyile tanışması, çocukluğunu dolduran yalı hayatı ve İstanbul'un çeşitli yerlerinde yapılmış gezintiler, hikâyelerinin belli başlı konuları olmuştur... Esasen Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi ile Değişen İstanbul'daki 'nesir ve hikâyemsi yazılar' bir arada ele alınırsa, hepsinin bir bütünün parçaları olarak ortaya çıktığı görülür... Bunlara Ziya Osman Saba'nın zamanına ve yaşadıklarına tanıklık eden, anlatı türünün Proust ve Hisar tarzında bir romanı da denebilir..." (Miyasoğlu 1999: 13).

Saba'nın hikâyelerinde görülen en belirgin özellik, 'geçmişe özlem' sözcükleriyle ifade edilebilir. O, bu eserlerinde mutlu çocukluk günlerini özleyen bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Saba'nın hikâyelerinde yaşadığı şeyleri, tanık olduğu durumları anlattığı görülür. Bu nedenle Saba'nın hikâyelerinin otobiyografik bir özellik gösterdiği söylenebilir. Hakkında yazılmış birçok yazıda da bu hikâyeler için 'anı hikâyesi' ibaresi kullanılmıştır.

"Hikâyeleri, 'Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi' ve 'Değişen İstanbul' adlarını taşıyan iki kitapta toplanmıştır. Hikâyelerinde, geniş ölçüde, şiirlerinde de en çok işlediği temalardan biri olan çocukluk anılarına yer verdiği görülüyor. Bunun yanı sıra İstanbul sevgisi, okuduğu okul olan Galatasaray sevgisi, sakin ve huzur dolu bir yaşayış özlemi, sürekli olarak barış içinde yaşayan ya da öyle yaşamayı isteyen

insanlar, hikâyelerinin konularını oluşturur... Ziya Osman Saba, hikâye ve romanda ayrı bir tür olan, çoğu kez bize anılarımızı ya da yazarın anılarını onunla birlikte yaşatan 'anı hikâyesi'nden örnekler vermiştir. Yazarın en belirgin özelliği geçmişine olan bağlılığıdır. Hemen hemen onu yaşama bağlayan geçmiştir, diyebiliriz. Bu anıları, çocukluk, okul ve gençlik yılları, çalışma yılları olarak gruplandırabiliriz. Böylece hikâyelerinde yazarın yaşantısını çocukluğundan başlayarak, yılların akışı içinde izliyoruz... Başka yerlere gitmediğini, başkalarının yaşantılarıyla ilgilenmediğini söyleyen Ziya Osman Saba'nın bu durumunda çekingen yaratılışının, İstanbul'dan ayrılma korkusunun ve anılarıyla yaşamanın kendisine yetmesinin etkisi olmuştur diyebiliriz. Orhan Hançerlioğlu'nun kendisi için vardığı 'Proust'la Abdülhak Şinasi Hisar'ın deyişlerini andıran anı hikâyeleri, çağımız hikâyeciliğinde ayrı bir tat olarak belirmişti.' yargısına katılmak gerekir sanırım. Çok genç denecek bir yaşta yitirdiğimiz Ziya Osman Saba'ya, bize bıraktığı hikâyeleriyle anı hikâyecileri arasında yer verebiliriz." (Önertoy 1979: 79 - 86).

Saba'nın hikâyelerinde anlattığı şeyler, gündelik hayattan izler taşır. Onun hikâyelerini yazarken, "şunu hikâye olarak yazayım, bunu yazayım gibi" bir derdinin olmadığı görülür. O, geçmişle hâl arasında bir "git-gel"i yaşar. İçinde yaşadığı hayat onu sıkar, akli geçmişte kalmıştır. Çocukluğunun saf ve güzel yılları daima onunla yaşamaya devam eder.

"Hikâyeci Ziya Osman, bize büyük şeylerden söz açmaz. Uçsuz bucaksız alçakgönüllülüğü, o büyük şeylerin yeni, çağdaş, edebiyatta çoktan tüketildiğini, tekrarlana tekrarlana beylik şeyler olup çıktığını daha başlangıçta sezmiştir. Hikâyeci, her günün hayatında, anılar ve şimdi arasındaki gelgitte, kendi dünyasını ifade edebilmenin sınavındadır." (İleri 2003: 11).

Saba'nın şiirlerindeki sıcaklık hikâyelerinde de görülür. Bu hikâyeler, bize çocukluğumuzun güzel yıllarını hatırlatır. Kirlenmemiş bir hayat ve o hayata duyulan özlem, bunlarda özenle işlenmiştir. Hikâye kitaplarına verdiği isimler, onun hikâyelerinin temalarını özetler niteliktedir. *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi* ve *Değişen İstanbul*. Görüldüğü gibi o, hikâyelerinde mutluluğu arar, Değişen İstanbul karşısında çocukluğunun İstanbul'unu özler. Bu hikâyelerdeki kişi, kendisidir. Dolayısıyla, hikâyelerdeki kahramanın hayatı da aslında kendi hayatıdır. Hikâyelerinde de hayatının iyi ve güzel yanlarını anlatmaya çalıştığı söylenebilir.

"Şiirlerindeki dost, yürekli, sevecen havayı Ziya Osman Saba'nın öykülerinde de buluruz. Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi'yle Değişen İstanbul'un başarılı ürünler olduğunu söyleyelim. Ziya Osman Saba'nın dünyayı kavrayışında sıcak, insancıl bir çaba belirginleşir.

Geçmiş zaman, 'geçmişliğiyle' güzel değildir; tersine güzel ve iyi yönleriyle yarına baktığı için savunulmalıdır... Yazarın iki öykü kitabı da anlatım açısından zenginliklerle yüklüdür. Uzun cümleleri birdenbire yalınlaştıran, özetleyen imgeler; dünyayı algılayışı vurgulayan 'gerçeği bulanık ayrıntılar'; konuşmaların durgun bir zaman içinde eritilişi... Ziya Osman Saba'nın öyküleri, bize çocukluk çağımızın dokunulmamış, kirletilmemiş arı özlemlerini taşıyor. Toplum yaşamasının çelişkilerini, karşıtlıklarını görmezden gelen, kaçak bir anlayış değil bu. Özlemin olanaksızlığını ama inceliğini okurda bir kez daha uyandırmak isteyen bir tutum..." (İleri 1975: 21).

Ziya Osman Saba'nın hikâyeleri, bir yaşantının mahsulü olarak düşünülebilir. Bu hikâyeler bir bütün olarak düşünüldüğünde, yazarın aslında kendi hayat hikâyesini anlattığı görülür. Bu bağlamda yazarın kendisi, etrafındaki insanlar, yaşadığı mekânlar ve önem verdiği nesnelere hikâyelerinin malzemesini oluşturur. Bu nedenle hakkında yazılmış yazı ve incelemelerde hikâyelerine, otobiyografik ve anı-hikâye yakıştırması yapılmıştır.

"Ziya Osman Saba'nın hikâyeleri, genellikle içe dönük, anı-hikâye biçiminde yazılardır... Şiirlerinde olduğu gibi, bu otobiyografik hikâyelerde de, kendisi ve sadece yakın çevresi (babası, karısı, çocuğu, mahallesi, evi vb.) anlatılmıştır." (Kudret 1990: 146).

Ziya Osman Saba, şiirlerinde hissettirdiği kendi hayatına dair izlenimlerini, hikâyelerinde de devam ettirir. Sami Akbulut da bu durumu şu satırlarla ifade eder.

"Öyküleri ve şiirleri neredeyse tümüyle kendi hayatına işaret eder. Bizzat kendisinin konuya dair şu açıklaması da bunun nedenini belirtmesi açısından önemlidir. 'Hemen hemen sadece kendi hayatımdan, evimden, mahallemden bahsetmişsem, demek ki başka evlere girmemiş, memleket gezmemiş, başka hayatlar tanıyamamışım. Yoksa başka insanlardan kimbilir belki yalnız onlardan bahsedirdim.'"
(Akbulut, 2009: 34).¹

Ziya Osman Saba, 1944'ten sonra yazmış olduğu on yedi hikâyeyi iki hikâye kitabında toplar. Daha sonra ise, bütün hikâye kitapları tek kitapta bir araya getirilir. Hikâye kitapları ve hikâye kitaplarına almadığı hikâyeleri aşağıda belirtilmiştir.

1 Sami Akbulut, "Ziya Osman Saba'nın Şiiri", Kitap Atelyesi Yayınları, Ankara 2009, s. 34; Akbulut, bu satırları Tahsin Yıldırım'ın derlediği *Konuşanlar Bir Hüzünle Sesinde*, Alkım Yayınları, İstanbul 2004, s. 245, adlı kitaptan nakleder.

3. 1. Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi

Ziya Osman Saba'nın ilk hikâye kitabıdır. İlk baskısı, 1952 yılında Varlık Yayınları arasında yapılan bu kitabın ikinci baskısı da, 1962'de yine Varlık Yayınları'ndan çıkar. Kitapta, Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, Babamın Elbisesi, Bebek, Okumak, O Sokak, Neveser, Bir Kurban Bayramı Hikâyesi, O Mahalle, Bıraktığım İstanbul adlarını taşıyan 9 hikâye bulunmaktadır. "Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, Saba'nın yayımlanan ilk hikâyesinin adıdır. 1944 yılından sonra yazdığı dokuz hikâyeyi, bu ilk hikâyenin adıyla kitap hâline getirir." (Kırcı 1991: 80).

3. 2. Değişen İstanbul

Ziya Osman Saba'nın ikinci hikâye kitabıdır. İlk baskısı, 1959 yılında Varlık Yayınları tarafından yapılır. Kitapta, Ev, Misafirlikler, Yaz Gezintileri, Kış Gezintileri, O Sınıf, O Banka adlarını taşıyan 6 hikâye bulunmaktadır. "Bu eser, şairin ölümünün hemen arkasından Varlık Yayınevi tarafından yayımlanmıştır... Bu hikâyeler 1954 - 1957 yılları arasında yazılmıştır." (Kırcı 1991: 85).

3. 3. Kitaplarına Girmemiş Hikâyeleri

Ziya Osman Saba'nın *Değişen İstanbul* ve *Limanda* adını taşıyan hikâyeleri ise, kitaplarında yer almaz. Bu hikâyeler için, Saba hakkında hazırlanan doktora tezinde şunlar dile getirilir:

"Değişen İstanbul, Varlık, nr. 272 - 273, ikinci teşrin 1944, s.505 - 515; Limanda, Varlık, nr. 387, 1 Ekim 1952, s. 16 -17" yayımlanmıştır. *Değişen İstanbul* adlı yazı Varlık dergisinde yayımlanmıştır. Bu yazısının başlığı, yukarıda da belirttiğimiz gibi öldükten sonra yayımlanan kitabına ad olmuştur. Saba bu yazıda da İstanbul'un zamanına ait özelliklerini, İstanbul'un değişen mekânlarından seçtiklerini, ayrıntılara inerek anlatmıştır. *Limanda* adlı yazısında çok ilgi duyduğu deniz ve gemiler hakkında bilgi verir. Bu yazısında şair gemileri, denizi anlatırken onlara karşı sevgilerini ve onların kendinde uyandırdığı duygu ve hayallerini anlatır. Limandaki gemilerle uzaklara gitmek, çocuklarıyla bir seyahate çıkma hayalini bir an için gerçekleştirmiş olarak görür. Sonra da kurduğu bu hayalin gerçekleşmesinin imkânsızlığını gören şair her zaman olduğu gibi, kendisini böyle bir yaşayışa layık bulamaz. Sözüne ettiğimiz bu iki yazı, belki tekrar niteliğinde görüldüğü için 'Değişen İstanbul' adlı kitabına alınmamıştır." (Kırcı 1991: 88).

Yazarın vefatından yıllar sonra çıkan, 'Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi Bütün Öyküleri' adını taşıyan kitapta, bütün hikâyeleri bir araya getirilmiş ve bizim de yararlandığımız bu kitaba 'kitaplarına girmemiş bir hikâyesi' başlığı altında *Limanda* hikâyesi eklenmiştir.

4. Hikâyelerde Vaka

Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi'nde vaka yazarın işinden çıkıp, Beyoğlu'na gitmeye karar vermesiyle başlar. Yüksekaldırım caddesinde yaptığı gezinti sırasında çeşitli düşüncelere kapılan yazar, karşılaştığı insanlar ve gördüğü mekânlar hakkında fikirler yürütür. Mağazalarda gördüğü şeylerin, onları satın alacak insanlara nasıl mutluluk vereceğini hayal eder. Bu, Yüksekaldırım caddesinde her insanı mutlu edebilecek bir şey mutlaka vardır. Zira yalnız bu caddede bulunmak bile insanı mutlu etmeye yeter. Yazarın yolculuğu fotoğrafçıların toplandığı bir caddeye doğru devam eder. Yazar, fotoğrafçıların vitrinlerini süsleyen fotoğraflarda bir mutluluk tablosu görür. Kendisi de burada mesut bir fotoğraf çekirtmeyi düşünür. Fakat fotoğrafçı, içten olmayan gülümseyişi nedeniyle onun fotoğrafını çekmez.

Babamın Elbisesi adlı hikâyede yazar, babasını bir kalp krizi neticesi kaybeder. Bir gün iş yerinde arkadaşlarıyla sohbet ederken, savaş dolayısıyla eski elbiselerin yüksek fiyattan satın alındığını öğrenir. Bir hatıra olarak sakladığı babasının paltosunu satmayı düşünür. Buradan gelecek para ile kendisine kravat, kardeşine de iskarpin almak niyetindedir. Paltoyu satmaya karar verir ve Bitpazarı'na gider. Bir komisyoncu onu eskici dükkânına götürür. Sıkı bir pazarlık neticesinde elbiseyi satar. Fakat bu para ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez. Ancak evine odun alabilir. Bir süre sonra yazarın yolu tekrar pazara düşer ve sattığı paltoyu görmek ister. Paltoyu görünce, birden babasıyla karşılaşmış gibi olur ve irkilir. İçinde bir burukluk hisseder, vicdan azabı duyar. O elbisenin artık babasının olmadığını anlar.

Bıraktığım İstanbul, hikâyesi yazarın İstanbul'da geçirdiği son gün olan bir sonbahar akşamını anmasıyla başlar. Yazar, Beyazıt'taki Marmara Gazinosu'nun taraçasında arkadaşlarıyla otururken, İstanbul'la ilgili duygularını ve düşüncelerini okuyucuya sunmuştur. Fakat kahraman, bu gecenin, İstanbul'da geçireceği son gece olduğunu bilmez. Yazar, İstanbul'dan başka bir şehre tayininin çıkmasına çok üzülür. Yeni gittiği şehre bir türlü alışamaz. Bu şehirde sürekli İstanbul'u arar. İstanbul'a ait hatıraları her vakit zihninde canlanır ve sıra hasreti çeker. Bütün hikâye boyunca yazar, İstanbul'un güzelliklerini ve İstanbul'a duyduğu özlemi anlatır.

Bebek isimli hikâyede çocuk sahibi olacak olan bir anne ve babanın, çocukları dünyaya gelmeden önceki endişeleri anlatılır. Çocuk dünyaya geldiğinde ise babanın hayata ve her şeye olan bakış açısının değiştiği görülür. Erkek çocuk sahibi olan baba, daha önce bir benzerini yaşamadığı bir sevgi seline kapılır ve evladının büyümesini, aşama aşama zihninde canlandırır.

Okuma hikâyesi, yazarın okuma hevesinden bahsetmesiyle başlar. Yazar, çocukluk yıllarında okuduğu kitaplardan ve bu kitapların kendisinde bıraktığı

izlerden söz eder. Okuduğu kitaplara baktığı vakit, hatıraları tekrar bütün canlılığıyla yaşar. Fakat o eski kitapların birçoğunu saklamasına rağmen, bazılarını saklayamadığı için büyük üzüntü içindedir. Yazar, okuduğu kitaplar vasıtayla dünya görüşünü şekillendirir. Nasrettin Hoca'yı, Robenson'u, Don Kişot'u, David Coperfield'i, Jules Verne'i bu kitaplar sayesinde tanımıştır. Çok okumasının meyvesini *Servet-i Fünûn* dergisinde şiirinin yayımlanmasıyla aldığını düşünür. Bu durum onda tarif edilemez bir mutluluk hissi uyandırır. Bugününden hiç mutlu olmayan yazar, işlerinden vakit bulamadığı için kitap okuyamadığını ifade eder. Daha sonra bir matbaada geçimini sağlamak için çalışmaya başlar. Eskiden zevk için kitap okuduğunu şimdi ise, işi gereği kitap okuduğunu belirtir. Ömrünün bu yeni faslı ile beraber okumanın manasının kendisi için artık değiştiğini vurgular.

O Sokak adlı hikâye okunmaya başlandığı vakit, neden bahsedildiği, esas konun tam olarak ne olduğu anlaşılmaz. Dolayısıyla okuyucuda bir merak unsuru uyanır. Bu merakı uyandıran şey, kahramanın gittiği 'O Sokak' ve o sokakta ne olduğudur. Hikâyenin ilerleyen kısmında yazar, bu merak unsurunu açığa kavuşturur. Çünkü, 'O Sokak' hayat kadınlarının bulunduğu bir sokaktır. Hikâyenin başkahramanı, o sokağı hep merak etmiştir. Bir gün büyük bir suçluluk psikolojisiyle oraya giden kahramanın bu ruh hâli daha sonra da devam eder. Bir daha oraya gitmeyeceğini düşünerek kendisini teselli eder. Fakat yazar daha sonra tekrar tekrar o sokağa gider ve hayat kadınlarıyla birlikte olur. Böylece, o sokakta bulunan kadınlara karşı yakınlık hisseder ve evlendikten sonra bile bu kadınları tamamen unutamaz.

Neveser isimli hikâyede, yazar çocukluk yıllarından itibaren 'Neveser' adlı bir vapurla seyahat eder. Okula bu vapurla gidip gelen yazar, daha sonraki yıllarda işe gidiş gelişlerinde de bu vapuru kullanır. Çocukluk yıllarından beri bu vapura bir hayranlık besler. Nitekim, *Neveser*'de onun birçok anısı vardır. *Neveser*, yıllar geçtikçe eskir. Eskidiğinden karikatürlere malzeme olmaya başlar. Zamanında seferlerini aksatmayan, hareket saatinden erken iskeleye yanaşan vapur, artık seferlerine geç kalmakta, arızalanmaya başlamaktadır. Yazar, *Neveser*'in hurdaya ayrılacağını ve onun kaderinin de insanın kaderiyle aynı olduğunu düşünerek hatıralarına dalıp gider.

Bir Kurban Bayramı Hikâyesi'nde yazarın çocukluk yıllarında anneanesi, onun adına, bayramda kurban etmek amacıyla bir koyun alır. O da, evlerinin bahçesinde dolaşan koyunla ilgilenerek, su ve yem verir. Koyunla arasında bir sevgi bağı oluşan yazar, bütün vaktini onunla geçirmeye başlar. Fakat bayram sabahı bu koyunun kesileceğini düşündükçe, çok üzülür. Anneannesine duyduğu üzüntüyü belirtir. Anneannesinden, 'o koyunların canlarının acımayacağı, koyunların cennete gidecekleri' cevabını alınca,

biraz olsun rahatlar. Gece koyunların kaldığı yere giderek, kendisi adına kesilecek koyuna karşı sadakatini göstermek ister. Nihayet o bayram sabahı gelir ve koyun kesilir. Bu durum onda büyük bir üzüntü ve tesir yaratır. Yazar büyüdükçe, koyunların kesilmemesi gerektiği fikrine varır ve daha sonra kendisi, koyun kesilmeyen kurban bayramları geçirir.

O Mahalle hikâyesi, yazarın nişanlısıyla birlikte kiralık ev aramasıyla başlar. En sonunda aradıkları evi bulurlar. Bu evin bulunmasıyla hikâyenin gidişatı değişir. O eve, bakım yapıldıktan ve ev eşyaları alındıktan sonra yerleşilir. Taşındıkları bu yeni evle birlikte yeni bir yaşama başlarlar ve birçok insanla tanışırlar. Zamanla, insani ilişkilerinde de farklı boyutlar gösterirler. Yazar, o mahallede yaşadıklarını ve gördüğü insanları geniş geniş anlatır. Mahallenin ve yerleştikleri evin durumunu, çeşitli betimlemelerle okuyucuya aktarır. Bir süre sonra yeni evli çiftin çocukları olur. Bu çocuğun doğumuyla eve bir mutluluk gelir. Çocuğun yaptığı şeyler heyecanla belirtilir. Kızlarının büyümesiyle değişen hayatları anlatılır. Ancak çıkan bir kanun sonucunda, bütün bu güzellikler yerini gerginliklere bırakır. Sonuç olarak, o evden ve mahalleden taşınmak zorunda kalırlar. Fakat, yazar için o mahallede yaşadıkları, güzel bir anı olarak kalır.

Ev hikâyesinde yazar, geçmişte yaşadığı evde geçen anılarını tekrar yaşarcasına satırlara dökmekte, zamanda bir yolculuğa çıkmaktadır. Hikâyenin başında, Şerif Ağa'nın anlattığı savaş hikâyelerini korkuyla dinlediği günleri adeta yeniden yaşayarak anlatır. Yatma vaktinin gelmesiyle, Şerif Ağa hikâye anlatmayı sonlandırır. Daha sonra yazar, doğduğu bu evden yıldıgı bilgisini verir ve hikâye kendisinin doğduğu evin kütüphanesinde bulunan kitapları anmasıyla devam eder. Küçük yaştan itibaren kitaplarla iç içe yaşayan yazar, o kitaplar sayesinde âlemi dolaşmıştır. Zamanla bu kitapların ifade ettikleri şey onun için değişmiştir. Hikâye yazarın ailesine ait fotoğraflara bakmasıyla devam eder. Bu fotoğraflarda, o daha dünyaya gelmeden bu evde oturanlar yer almaktadır. Yazar, bu fotoğraflar aracılığıyla ailesini, çocukluk ve gençlik yıllarını, annesiyle babasının evlendikleri an gibi birçok anı yâd eder. Bu fotoğraflar adeta geçmişin şahitleridir. Daha sonra yazar, bu evdeki kendi odasından bahseder. O odada bulunan masasında ilk şiirleri yazdığı anları hatırlar. Yazarın odasını paylaştığı Nurettin, bir gün Neşet adında arkadaşıyla odada oturur ve onunla sohbet eder. Neşet de, tıpkı yazar gibi 'şair olmak istediğini' söyler, 'fakat bu işin zorluğundan yıldıgını ve vazgeçtiğini' belirtir. Bu olay yazarı çok etkiler ve son olarak bu anısını da aktararak hikâyeyi bitirir.

Misafirlikler adlı hikâyede, yazarın çocukluğunda anne ve babasıyla gittiği misafirlikler anlatılır. Bu misafirliklere ya sık sık günübürlüğüne, ya da seyrek

olarak gece yatısına gidildiğinden söz edilir. Bunlar yazarın ifadesiyle, kendilerinden daha zengin daha yüksek mevkideki akrabalarına, ahabplarına; köşklere, yalılara veya kendilerinden daha fakir olan tanıdıklara, akrabalara; yol üstü, eski, kafesli, ahşap bir eve yapılan misafirliklerdir. Bu ziyaretlerin her biri, yazar için ayrı bir anlam ifade eder ve bunlar aynı zamanda yazar için bir eğlence mahiyetindedir. Çiftahavuzlar'daki 'hala'ya anneyle birlikte yapılan misafirliğin, yazar için uzun bir araba gezintisi anlamına geldiğinden bahsedilir. Bir diğer misafirliğin Kuşdili, Yoğurtçu taraflarında bir eve gerçekleştirildiği ve bu misafirliğin yazar için bir çift karagöz gazetesi anlamına geldiği ifade edilir. Misafirliğe gidilen bir diğer evin ise, Çerkez hemşirelerin evi olduğu, bunun yazar için bir 'dürbün' anlamına geldiği anlatılır. Soğanağa Mahallesi'ndeki konağın misafirliğe gidilen başka bir mekân olduğu, bu konakta ikamet eden, Adil Beyefendi'nin ısrarlı davetleri neticesinde, yazarın tek başına bu misafirlikleri gerçekleştirdiği ve yazarın buraya bir çift bebekle oynamak için gittiğinden söz edilir. Misafirliklerin bir kısmı da, hepsi aynı paşaya ait olan, İstinye'deki bir yalıya, Yıldız'daki bir konağa ve Çamlıca'daki bir köşke yapılan ziyaretlerdir. Fakat tüm bu misafirlikler içinde yazar için ayrı bir anlam ifade eden, bugün bile gitmek için can atacağı bir misafirlik vardır. Bu, dadısının Ayşe adındaki halasına yapılan ziyaretlerdir.

Yaz Gezintileri hikâyesinde yazarın çocukluk yıllarında annesi, babası ve anneannesiyle yapmış olduğu, yaz gezintileri anlatılır. O zamanlar kadında erkeğin, karı koca olsalar bile birlikte pek gezintiye çıkmadıklarından, yazar bu yaz gezintilerinin çoğunu babasıyla yapmıştır. Bu gezintilerin yapılacağı mekânlar, genellikle babasının o anki maddi durumuna göre belirlenir. Bunların ilki, annesinin de yazarla babasına eşlik ettiği tek gezinti olan Rum bahçivanın işlettiği bir bostana yapılmıştır. Bu gezintiden sonra yazarın annesi vefat etmiş, iç güveyi olan babası da evden ayrılmıştır. Artık yazar babasının onu alıp gezintiye götüreceği günlerde, evde heyecanla babasının gelmesini beklemektedir. Babasının gelmesiyle, Bebek'e doğru yola çıkarlar. Bebek'e denizde yıkanmak ardından da bahçesinde oturmak için gittiklerini ifade eder. Yazarın babasıyla birlikte gerçekleştirdiği bir başka gezinti, vapurla vardıkları Yenimahalle İskelesi'nden yürüyerek Fırıldak bahçesine gidip, bu bahçede oturdukları ve ardından Rumelikavağı'na doğru yürüdükleri zamandır. Yazar daha sonra, babasıyla birlikte bir kez; fakat anneannesiyle sık sık gerçekleştirdikleri Eyüp gezintilerinden de bahseder. Bu gezintilerin amacı diğerlerinden farklıdır. Bu gezintiler, kabir ziyaretleri için yapılmaktadır. Yazar, bu yaz gezintilerinden birisini de askeri müzeye yapmıştır. Bu müzede gördüğü heykellerden, savaş araç gereçlerinden

çok etkilenmiştir. Hikâye, yazarın babasıyla birlikte yaptıkları Büyükkada, Fenerbahçe, Çamlıca Tepesi ve Taksim Bahçesi'ne yapılan gezintilerle devam eder. Fakat bu gezintilerin hepsi, İstanbul'un Avrupa yakasında gerçekleşmiştir. Hikâye, yazarın babasının yeniden evlendiğini anlamasıyla boyut değiştirir. O, bu evlilikten haberi yokmuş gibi davranır, daha sonra babasının yeni eşinden bir kızı olduğunu öğrenir. Bu durum onda derin bir acı hissi uyandırır.

Kış Gezintileri adlı hikâyede yazar, kış gezintilerinden, bu gezintilerde gittikleri mekânlardan, yaptıkları işlerden bahseder. Bunlarda yazara babası eşlik etmektedir. Kış gezintileri de yaz gezintilerinin başladığı yerden, yani Beşiktaş'tan başlamakta; fakat tramvayla Bebek tarafına değil de, tersi istikamete gidilmektedir. Bu güzergâhta geçilen mekânların görünüşlerinden çok isimleri yazarın dikkatini çekmektedir. Tüm bu yolculukların varış noktası Beyoğlu'dur. Beyoğlu'nda, yazarı sinemalar ve çeşitli eğlenceler beklemektedir. Oraya gitmek için binilen turnikeler ve geçilen tünel güzergâhı adeta yaşanacak eğlencenin habercisidir. Beyoğlu'na çıkınca, ilk iş olarak ayakkabılar boyatılır, daha sonra bir fotoğrafçıya gidilerek, fotoğraf çektirilir, Bonmarşe'den oyuncak alınır, ardından da sinema kelimesi değil 'sine' daha 'sinema' bile olmamışken, baba-oğul sinematograf seyrederek. Yazar, hikâyenin adını her ne kadar 'Kış Gezintileri' koymuş olsa da, bu hikâyede yazın gidilen sinemalar da anlatılır. Geçmişte izlenen bu filmlerdeki manzaralar yazarın hafızasında öyle bir yer etmiştir ki, gördüğü her güzel manzara karşısında acı dünyayı unuttur, babasıyla bir manzara filmi izliyormuş hissine kapılır. İzlenen her filmden sonra dışarı çıktığında, yazarın gözleri kamaşır ve dışarıdaki hayatın devam edişini şaşkınlıkla izler, çevresindeki herkesi, her şeyi acıklı sonunu bilemediği, kestiremediği bir filmin başlangıcına benzeterek geldikleri yoldan geri dönerler. Her şeyi, bıraktıkları gibi bulurlar. Yazar, Mekteb-i Sultani'de okumaya başlar. Artık o, Beyoğlulu olmuştur. Babası onu Beşiktaş'taki evinden değil, okuldan alarak gezintiye götürmektedir. Bu gezintilerde eskisi gibi sinemalara gidilir ve genellikle İstanbul tarafının sinemaları tercih edilir. Yıllar geçtikçe şartlar da değişmiştir. Yazarın annesi vefat etmiş, Beşiktaş'taki evleri dağılmıştır. O artık teyzesinde kalmaktadır ve izlediği filmleri artık eskisi gibi annesine anlatamamakta, bunun derin üzüntüsünü yaşamaktadır.

O Sınıf hikâyesi, yazarın Galatasaray Lisesi'ndeki günlerini yâd etmesiyle başlar. Bu lisede öğrenim gördüğü sınıfını, arkadaşlarını, hocalarını ve bu sürede başından geçen birkaç anısını anlatır. Bu lise günlerinin üstünden uzun bir zaman geçtiği için, karşılaştığı sınıf arkadaşlarından bahseder. Yazar, 'o günlere tekrar dönerek', 'o anları yeniden yaşamak istediğini'

söyler. Arkadaşlarına hitap ederek, artık duyamadığı lise dönemlerine ait hazzardan bahseder. Ayak seslerinden kim olduklarını anlayabildikleri hocalarından, Ahmet Ağa'nın tamburla onları uyandırdığı günlerden, son sınıfta aralarına katılan Münci'nin sınıfın kendine has kurallarını bilmeden yaptığı davranışlardan, sınıf arkadaşı Ahmet'in onu uyarmasından ve bu uyarıları sonucu Münci'yi 'Galatasaraylı' edişinden söz eder. Münci Uşakî'nin bu sınıfta bir yılını dolduramadan, bir hiç uğruna intihar ettiği bilgisini verir. Daha sonra yazar, yaptıkları 1 Nisan şakasını anlatır. Bu şakayı, Dellou isimindeki hocalarına yapmışlardır. Fakat hoca bu şakaya müzakere şakasıyla karşılık vermiştir. Yapılan müzakere sonucu herkes zayıf not almış, hocanın müzakerenin şaka olduğunu söylemesiyle tüm sınıf rahatlamıştır. Hikâyenin ilerleyen bölümünde, Atatürk'ün okullarını ziyarete geldiği bir günden ve onların bu ziyaretten duyduğu memnuniyetten bahsedilir. Artık her şey değişmiş, okul yılları geride kalmış, yazarın sınıf arkadaşlarının her biri, kendi mesleklerini icra eder olmuşlardır. O sıralarda yazılan şiirler, yaşanan olaylar geride kalmıştır. Kendisinin hocalarından ve arkadaşlarından bazıları vefat etmiştir. Yazar, o günlere neden tekrar dönemediklerini sorgular. Hikâye, onun dostlarıyla o sınıfta tekrar buluşmak istediğini bildiren satırlarla biter.

O Banka hikâyesi, yazarın memur olarak çalıştığı bankada geçirdiği bir günü anlatmasıyla başlar. Bu banka şubesinde çalışanlar, işbaşı yapmadan önce devam jurnalini imzalarlar. Yazarın o zamanlar sevgilisi olan ileride evleneceği Rezan Hanım da bu bankada memur olarak görev yapmaktadır. O gün devam jurnalinin kaldırılmasına az bir zaman kalmasına rağmen, Rezan Hanım bankaya gelmemiştir. Yazar, sevgilisini merak etmeye başlar, gözünü binanın döner kapısından ayıramaz. Bu bankada iş günleri, kapıcının kapı üstündeki 'kapalı' levhasını kaldırıp, kapıyı ardına kadar açması ve hemen ardından müşterilerin içeriye akın etmesiyle başlar. Bu andan sonra, devam jurnalini imzalamak için kontrolörün yanına çıkmak gerekir. Yazarın meraklı bekleyişi, sevgilisini banka kapısından içeri girmesiyle son bulur. İmza kâğıdı henüz kaldırılmamıştır. Rezan Hanım hemen o kâğıdı imzalamaya yönelir. Yazar, sevgilisinden yaşça büyüktür. Bu durum, yazarda suçluluk ve utanma hissine neden olur. Onun ve sevgilisinin birlikte vakit geçirmeleri için, şefleri bu âşıklara birlikte yapacakları görevler verir, bu durum kendisini daha mutlu eder. Hikâyenin devamında yazar, çalıştığı bankanın öğle aralarından bahseder. Öğle aralarında kızlar evden getirdikleri yemekleri yemek için bir odaya çekilirler. Erkekler ise, öğle aralarında karınlarını doyurmak için çeşitli mekânlara giderler. Bu memurluk yıllarının cumartesi günleri, yazar için sevgilisinden bir buçuk gün ayrılmak demektir. Hikâyenin sonunda yazar, bankadaki memuriyetinden ayrılalı uzun yıllar olduğunu ve o yıllara

dönmek, o bankada memur olduğu günleri yaşamak arzusuyla tutuştuğunu ifade eder. Ama o bankaya dönmek artık imkânsızdır. Yazarın o bankayla artık hiçbir ilişkisi kalmamıştır. Artık, yeni işine gitmek için önünden geçtiği o bankayı, izlemekle yetinir.

Limanda adlı hikâye, yazarın bir limanda oturup vapurları seyretmesiyle başlar. Bu gemilerin her biri, başka başka diyarlardan gelmişlerdir. Bu vapurları seyretmek, onun için tarif edilemez bir mutluluk kaynağıdır. Bu vapurlar, karada iken önünden geçilen lüks apartmanlara, villalara benzemektedir. Yazar, bu vapurları izlerken, onların da kendini izlediği hissine kapılır. Bir kayığa binip yanlarına gitmek, onlara dokunup okşamak, onları tavaf etmek, vapurların içine girip gezmek ister. Daha sonra hikâye farklı bir hâl alır. Yazar, eşi ile çocukları Orhan ve Osman'la vapurda seyahat ettiğini hayal eder ve bu yolculuğu anlatır. Böylece uzun süre hayalini kurduğu bu geziyi yine hayalinde gerçekleştirmiş olur. Bu yolculuk ve yolculuğu yaptığı vapur hakkında bilgiler verir.

5. Hikâyelerde Şahıs Kadrosu

Saba'nın hikâyelerindeki ayrıntılı olarak tanıtılan ve sözü edilen kişi, yazarın kendisinden başkası değildir. Daha öncede bahsettiğimiz gibi bütün hikâyeler, Saba'nın hayatının bir bölümünü yansıtmaktadır. Hikâyelerdeki diğer insanlar ve nesnelere, örneğin (Neveser) yazarın hayatında yeri olan, onun duygu ve düşüncelerini yansıtan kişi veya nesnelere. *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*'nde başkahraman, yazarın kendisidir. Kendisinin şair olduğunu belirtir, yalnızdır, kimsesi yoktur. Ağarmış saçlarına, bezgin duruşuna rağmen gençtir. "Evet, evet, hiç olmazsa genç değil miyim, ağarmış saçlarımla, biraz bezgin duruşuma bakmayın, nüfuz tezkerem yanımda, buyurun ben daha genç sayılırım..." (Saba 2003: 18). Ayrıca yazar, gezinti sırasında gördüğü birçok insanı da genel olarak değerlendirir. "Erkekler, kadınlar, gençler, yaşlılar, uzun boylular, kısa boylular, güzeller, çirkinler, zenginler, fakirler... Kocalı kadınlar, henüz nişanlılar, yalnızlar, kolunda sevgilisi olanlar, anneleri yanında yürüyen küçük çocuklar..." (Saba, 2003: 16 -17). Bu şahısları 'hikâyede tasvir edilen insanlar' söz grubuyla nitelendirebiliriz. Yazarın, hikâyede diyalog kurduğu tek şahıs ise, fotoğrafçıdır. Fotoğrafçının yapmacık fotoğraflar çekmek istemeyen, tabiiikten yana, prensip sahibi bir tip olduğundan söz edilir. *Babamın Elbisesi* adlı hikâyede ise, birinci derecedeki şahıslar yazarın kendisi ve öğretmen olan babasıdır. Diğer şahıslar ise doktor, yazarın kardeşi, iş arkadaşları ve eskici dükkânındaki kişilerdir. *Braktığım İstanbul* hikâyesinde de birinci derecedeki şahıs, yine yazarın kendisidir. Öyküde yazarın izlenimleri ve İstanbul özlemi anlatılır. Hikâyedeki diğer şahısları ise yazarın babası, İstanbul'daki dostları, ekmekçi,

salatacı, yoğurtçu, bozacı, bekçi, sütçü, gazeteci, lokantacı oluşturur. Ayrıca hikâyede yazarın arkadaşları Sait Faik ve Ferruhzat hakkında kısa bilgiler verilir. *Bebek* adlı hikâyede ise, başkahraman bebektir. Bütün hikâye bebeğin etrafında kurgulanır. Bebek şöyle tasvir edilir: “Anasının karnındaki sıcak ve karanlıktan yeni çıkmış, vücuduna sardıkları bezler içinde titreyen, şaşırakaldığı bu dünya aydınlığı içinde gözlerini tamamıyla açmaya cesaret edemeyen, kendisinden, herkesten, merhamet dilenen çocuğunu ilk gördüğü zaman, içinde birden buluverdiği, ne garip bir yakınlık duymuştu!...” (Saba 2003: 53-54) Bebeğin annesi ve babası ise, hikâyenin diğer şahıslarıdır. *Okumak* adlı hikâyede de başkahraman, yazarın kendisidir. Hikâyedeki diğer şahıslar ise yazarın hocası, babası, teyzesi, anneannesi, sınıf arkadaşı Eyüp, İkbâl Kütüphanesi sahibi Hüseyin Efendi, babasıyla kitap aldığı ihtiyar kitapçı, Yedi Meşale gençleri diye nitelendirdiği Yaşar, Sabri, Cevdet, Hulusi'dir. O Sokak adlı hikâyede de başkahraman yazarın kendisidir. Yazarın gençlik yıllarının anlatıldığı bu hikâyedeki hayat kadınları şöyle tasvir edilir: “Kimi zayıf, mazlum, kimi güçlü kuvvetli, dayanıklı, kim güzel gözlü, kimi şaşı, kiminin yüzüne daha bakılabilir, kimi çiçek bozuğudur. Ama hepsi, hepsi yarı çıplaktır ya!...” (Saba 2003: 84) O sokaktaki evlerin, demir kapılarının deliklerinden içeriye bakan insanlar da şöyle tanıtlmaktadır:

“O delikten pos bıyıklı balıkçı bakar, elleri meşin ceketinin yanlamasına ceplerinde, düzgün kıyafetli gemici bakar, üstünde partal elbiseler, başında yağlı, çarpık kasket, İstanbul'da rencberlik etmeye köyünden yeni gelmiş gündelikçi bakar, dükkânını yeni kapamış, yüzünün çizgilerine kömür tozu dolmuş kara kömürcü bakar, beyaz sütçü bakar. Kasap, et kokar; rençber ter. Kasabın elleri yağlı, kaygan kömürcünün tırnakları kapkaradır. Rençberdir, kasaptır, kömürcüdür, çöpçüdür ama hepsi insandır.” (Saba 2003: 84).

Neveser adlı hikâyede yazar, anlatıcı olarak karşımıza çıkar. Burada o, belli bir kişiyi değil, kendi duygularını anlatmıştır. Hikâyede adı geçen yazarın eniştesi, teyzesi, iskele memuru ve çımaccının eserin akışı içerisinde etkin bir rolleri yoktur. Hikâyede bir şahıstan çok, 'Neveser' adlı vapur ön plandadır. Yazar, bu vapura insani vasıflar yüklemiştir. “... Ben o zamanlar kaç yaşındaydım, böyle bir cariyeye, bir halayık, âdeta bir Çerkez ismi taşıyan o kaç yaşındaydı?” (Saba 2003: 90). Bir Kurban Bayramı Hikâyesi adlı hikâyede birinci derecedeki şahıs yine yazarın kendisidir. Onun çocukluğundaki bir kurban bayramının anlatıldığı hikâyede yazar dışındaki şahıslar, kendisinin anneannesi, evin bahçe işleriyle görevli Muharrem Ağa ve kurban edilmek üzere yazara anneannesi tarafından hediye edilen koyundur. Bu koyunun kurban edilmesine karşı olan yazar, çocukluk duygularıyla onu adeta bir arkadaş gibi görmektedir. *O Mahalle* adlı hikâyede başkahraman yine yazardır.

Onun dışındaki şahıslar ise yazarın eşi, kiraladıkları evin sahibesinin kızı, ev sahibesi, daha sonra doğan kızları ve mahalle sakinleridir. Bu sakinler içerisinde hamal, sobacı, yorgancı, kömürcü, sucu, mahalledeki Rum kadın, yoğurtçu, simitçi ve ebe gibi şahıslardan söz edildiği görülür. *Ev* adlı hikâyenin başkahramanı da yazarın kendisidir. Yazarın dışında Şerif Ağa, yazarın odasını paylaştığı Nurettin, Hayrettin, yazarın annesi, dayısı, büyükbabası, sınıf arkadaşı Ethem Derviş, arkadaşları Yaşar ve Necdet'te yardımcı kişiler olarak hikâyedeki yerlerini almışlardır. *Misafirlikler* adlı hikâyenin başkişisi de, yazarın kendisidir. Yazardan başka yazarın annesi, anneannesi, Çiftelhavuzlardaki hala, Çerkez hemşireler, büyükbaba Adil Beyefendi, Paşa, Ayşe, yolculuk ettikleri trenin makinisti, Hürriyet Hanım, Karagöz ve Hacivat, Saman isimli kedi de hikâyedeki yardımcı kişi ve figürler olarak karşımıza çıkmaktadır. *Yaz Gezintileri* adlı hikâyenin başkahramanı da, yazarın bizzat kendisidir. Yazarın babası, annesi, anneannesi, kapı komşuları Hamit Bey, Hikmet Bey, Rıza Bey, Doktor Cemal Bey, gazinodaki madam ve matmazeller, Büyükada'daki eşekçi ve kahveciler romanın şahıslar kadrosunu oluştururlar. *Kış Gezintileri* adlı hikâyenin başkişisi de yazarın kendisidir. Hikâyedeki diğer şahıslar ise yazarın babası, tramvayın biletçisi, saray önündeki nöbetçiler, fotoğrafçı, yazarın annesi, teyzesi, boyacılar, sinemadaki piyanist madam, mübaşir Estepan Efendi, Şerif Ağa, yazarın izlediği filmlerdeki yıldızlar ve turnikedeki görevli memurdur. *O Sınıf* adlı hikâyenin başkahramanı da yazardır. Yazarın sınıf arkadaşları, Cahid, Münci Uşakî, Niyazi, Mithat, Ragıp Sarıca, Ahsen, Turgan Sâbis, Süreyya, Veysi, yazarın Galatasaray Lisesi'ndeki hocaları, felsefe hocası aynı zamanda Fransız kültür ataşesi Mösyö Bergeaud, matematik hocası Mösyö Dellou, Mister Thompson, edebiyat hocası Refet Avni, coğrafya hocası Faik Sabri, İbrahim Hakkı, Behçet Göçer, ayrıca yazarın arkadaşı Yaşar Nabi ve okullarını ziyarete gelen Mustafa Kemal Atatürk de hikâyedeki diğer şahısları oluştururlar. *O Banka* adlı hikâyenin de başkişisi yazardır. Bu hikâyede, yazarın bir banka şubesinde memur olarak çalıştığı yıllar ve burada yaşadıkları anlatılır. Yazarın sevdiği ve daha sonra evlendiği Rezan Hanım, hikâyede yazardan sonraki en önemli kişi durumundadır. Ayrıca, yazarın sokakta gördüğü delikanlılar, genç kızlar, bankanın kapıcısı, veznedar Şerif Baba, memur Nurettin, odacılar, ikinci müdür, kontrolör Bedri Bey, bankanın müdürü, bankanın kahvecisi İsmail, bankanın sokağındaki şekerçi, banka görevlisi öteki memur ve şefler, hikâyedeki diğer şahıslar olarak yerlerini alırlar. *Limanda* adlı hikâyenin başkahramanı da yazarın kendisidir. Hikâyede yer alan diğer şahıslar ise, beyaz ceketli kamarotlar, çıplak gövdeli gemiciler, gemilerle seyahat eden kadın ve erkekler, yazarın eşi, çocukları

Orhan ve Osman'dır. Yazar, hikâyede gemileri insana benzetir: "Sen onlara baktığın gibi onlar da sana, öyle bir hisse kapılırsın ki, kimi şu bacasına konmuş forstaki nasıl bir kıvrımla, kimi şu hep at, ceylan gözlerine benzeyen o çapa delikleriyle bakıp durmaktadır." (Saba 2003: 248).

Görülüyor ki, yazarın tüm hikâyelerinin başkişisi kendisidir. Yazar, hikâyelerinde kendisinden hareketle etrafındaki insan ve nesnelere, izlenimlerine dayanarak anlatır. Buradan hareketle, Saba'nın iyi bir gözlemci olduğunu söyleyebilir ve çevresindeki şeyleri bir ressam gibi resmedebilen bir hikâyeci olduğunu ifade edebiliriz.

6. Hikâyelerde Mekân

Ziya Osman Saba'nın hikâyelerinde geniş mekân olarak İstanbul'u görürüz. İstanbul'un farklı semtleri, yazarın yaşantıları ve gördükleri çerçevesinde ele alınır. *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi*'nde Beyoğlu, Haliç, Boğaziçi, Galatasaray, Taksim ve Yüksekaldırım caddesi, *Babamın Elbisesi*'nde Kapalıçarşı, bu çarşıdaki dükkân, Bitpazarı, kahramanın evi ve çalıştığı daire, *Bıraktığım İstanbul*'da İstanbul ve yazarın tayininin çıktığı şehir mekân olarak kullanılır. Hikâyede adı geçen mekânlar arasında Bakırköy, Zeytinburnu, Beyazıt Meydanı, Kâğıthane, Fatih, okuduğu mektep, askerliğini yaptığı kışla, nikâhının kıyıldığı belediye dairesi yer alır. Bu mekânlar, hikâyedeki kahramanın yani yazarın yaşadığı ve kendinde izler bıraktığı mekânlardır. *Bebek* adlı hikâyede ise, doğumun gerçekleştiği doğumhane ve yatak odası mekân olarak ele alınır, fakat bu mekânların ayrıntılı tasviri yapılmamıştır. *Okumak* adlı hikâyede yazarın öğrencilik yıllarından izler taşır. Hikâyede, mekânlar hakkında ayrıntılı bilgi verilmez. Hikâyede, kitapçı dükkânı, yatakhane, Yüksekaldırım, Akşehir, Sultanahmet Çeşmesi, Topkapı Sarayı, Askeri Müze, Âsar-i Atika Müzesi'nin önü, Gülhane Parkı yokuşu, Alay Köşkü'nün önü, Ebussuut Caddesi, Ankara Caddesi, ve İkbâl Kitabevi gibi mekânlarda geçmektedir. *O Sokak* adlı hikâyede olaylar, 'o sokak' olarak nitelendirilen havasız, pis kokulu, yerde geçer. Bu sokak, hayat kadınlarının evlerinin bulunduğu ve binlerce insanın gelip geçtiği bir sokaktır ve hikâyede şöyle anlatılır: "Koca şehrin içinde o herkese mahsus, o kendini herkese veren kadınların oturdukları, öteki sokaklardan o kadar ayrı, o herkesin sokakları! O sokaklardaki evlerin kapısını her isteyen çalabilir, o kapılar için yabancı yoktur. O sokaklarda çöken akşam karanlığı içinde yüzleri belli olmaz insanların gölgeler halinde mütemadiyen gelip geçtikleri görülür." (Saba 2003: 86). *Neveser* adlı hikâyede ise, mekân Neveser adlı vapur ve bu vapurun bulunduğu Kalamış kıyılarıdır. Neveser adlı hikâyesinden hareketle Saba'nın şair ve öykücü olmasaydı, iyi bir ressam olacağı düşüncesi şu satırlarla ifade edilmiştir:

“Ziya Osman Saba, anılarına dayanarak yazdığı bir öyküde şimdiden geçmişe dönerek hayatında önemli yeri bulunan bir nesnenin serüvenini anlatıyor... Neveser öyküsüne bakarak Ziya Osman Saba, şair ve öykücü olmasaydı ne olurdu diye kendimize sorduğumuzda, onun çok iyi bir ressam olacağına karar kılıyoruz. Çünkü Ziya Osman Saba öykü boyunca usta bir ressam gibi küçük fırça darbeleriyle hiç zorlanmaksızın İstanbul’dan harika manzaralar çiziyor.” (Lekesiz 1998: 435).

Bir Kurban Bayramı Hikâyesi adlı bu hikâyede yazar ve ailesinin oturduğu ev ve bu evin bahçesi mekân olarak seçilmiş, fakat bu mekânlar hakkında ayrıntılı tasvir yapılmamıştır. *O Mahalle* adlı hikâyede ise, yazarla eşinin oturdukları ev ve bu evin bulunduğu mahalle mekân olarak seçilmiştir. Yazarın bulunduğu bu mekânlar, onun gerçekte yaşadığı mekânlardır. Bu mahallede balıkçılar vardır, kapı önlerinde balık kızartılır. Çoğu fakir olan insanların yaşadığı bu mahallede, en zenginleri orta hallidir. Bu mahalle evlerin iç içe geçtiği, dar sokakları olan bir mekân olarak tanıtılır. Yazar ve eşinin yaşadığı köşe başındaki evleri ise şöyle tasvir edilir:

“Duvarlar, bizden evvel orada oturanlardan kalmış bütün izleri örten açık filizi bir renkle kat kat badana edildi, yalnız tavanlar ve bir de kapı - hiç boyanmamış tahtası zamanla kararmış tavanla kapı hele kapı, pervazında kim bilir hangi kiracının, çocuğun uzayan boynu işaret ettiği çizgilerle oldukları gibi kaldı. Kapının arkasında bir çivi...” (Saba 2003: 114 - 115)

Ev adlı hikâyede mekân olarak yazarın doğduğu ev kullanılmıştır. Bu ev, önünde bahçesi olan, kapısının önünde iki tane aslan heykeli bulunan, deniz kıyısında bulunan bir evdir. Bu evde Şerif Ağa'nın ayrı bir odası vardır. Ayrıca, yazarın Nurettin ve Hayrettin'le paylaştığı bir odanın varlığını öğreniyoruz. Selamlık odasında, küçük bir kapıyla yazarın odasına geçilmektedir. Bu odada yazarın kendine ait bir köşesinin olduğunu ve bu köşede küçük bir masasının bulunduğunu öğreniyoruz. Fakat bu hikâyenin kaleme alındığı zaman artık o evin olmadığını şu cümlelerden anlıyoruz. “Yıkılalı, yıkılmasıyla açılan yere, önünün yanını, arkasını bir zaman kuşanmış bahçelerin yerine, büyük bir tütün deposu kat kat yükseleli yıllar olmuş...” (Saba 2003: 52). *Misafirlikler* adlı hikâyede, yazarın çocukluğunda gittiği misafirlikler anlatılır. Hikâyede misafirliğe gidilen yerlerden biri, Çiftelhavuzlar'daki evdir. Bu ev ve semt hakkında bilgi verilemez. Haydarpaşa, Kızıltoprak ve Göztepe İstasyonu trenle misafirliğe gidilirken, geçilen mekânlardır. Kuşdili, Yoğurtçu taraflarında yer alan arkası küçük bahçeli ev, Beyazıt, Soğanağa Mahallesi'ndeki konak, hepsi aynı paşaya ait olan İstinye'deki yalı, Yıldız'daki konak, Çamlıca'daki köşk misafirliğe gidilen diğer mekânlardır. Yazarın en

çok beğendiği ve diğer mekânlara oranla daha fazla tasvir ettiği mekân ise, Ayşe'nin evidir. Bu ev, küçük yeşil bahçeli, aşı boyalı, az eşyalı, bahçesinde çikrıklı kuyusu ve çeşitli meyvelerin bulunduğu bir evdir. *Yaz Gezintileri* adlı hikâyedeki mekânlar, yaz gezintilerinin gerçekleştirildiği mekânlardır. Bunlar arasında Boğaz, Boğaz sırtlarında yer alan bostan, Eyüp, her an çarpıntılı deniziyle Akıntı Burnu, Florya ve Bebek kumsalları, Çırağan Sarayı, Ortaköy Camii, Rumelihisarı, Anadoluhisarı, Beykoz, Selvi Burnu, Sütlüce, Yenimahalle, Fırıldak Bahçesi, Beşiktaş, Rumelikavağı, Aile mezarlığı, Askeri Müze, Adalar, Çamlıca, Fenerbahçe, Taksim Bahçesi, Tepebaşı Bahçesi, Yazarın evi, gazino bulunur. Bu mekânlardan bazılarının tasviri de yapılıır. *Kış Gezintileri* adlı hikâyede olaylar Beyoğlu'nda geçmektedir. Yazar, Beyoğlu'nu adeta bir sinemalar ülkesi diye tanıtır. Beyoğlu'na gitmek için belirli bir güzergâh takip edilir. Yüksekaldırım, Tünel, Gümüşsuyu, Tophane, Şişhane bu güzergâhta bulunan mekânlardır. Hikâyede birçok sinema ismi zikredilir ve bu sinemalar hakkında bilgiler verilir. Bundan başka Beyoğlu'ndaki sefaret binaları, iki küçük boyacı dükkânı, bol dekorlu aksesuarlı, camekânlı, apaydınlık fotoğrafçılar, Bonmarşe adlı büyük mağaza, Galatasaray Lisesi gibi birçok mekân da hikâyede yer almaktadır. *O Sınıf* adlı hikâyede mekân, Beyoğlu'nda Galatasaray Lisesi'nin bir sınıfı ve o okulda bulunan yatakhanedir. Galatasaray Lisesi, önünde bahçesi, bahçesinde havuzları ve Fikret'in büstünün bulunduğu bir mekândır. Sınıf ise, lisenin sol tarafında yer alan, sıraların gözünde öğrencilere ait araç ve gereçlerin bulunduğu bir mekân olarak tanıtılır. Bu mekânlar hakkında detaylı bilgi verilmemiştir. *O Banka* adlı hikâyedeki olayların tamamı yazarın çalıştığı banka şubesinde geçmektedir. Bu banka hakkında detaylı bilgi verilmez. Burası, döner kapısı olan, içinde veznelerin bulunduğu, ortasında bekleme sıraları yer alan sıradan bir banka şubesidir. Yazara göre bu banka, sevgililer yurdudur. Bankanın bulunduğu sokak ise şöyle betimlenir: "O bankanın, bütün bankaların civarına, oralarda para kazananları doyurmak için olduğu kadar giydirmek için de, küçük şirin dükkânlar, süslü büyük mağazalar, güler yüzlü, tatlı dilli satıcılarıyla ayakkabıcılar, gömlekçikler, boyunbağcılar, kolyeler, bilezikler de satan parfümeri mağazaları sokulmuş, o taş yapıları sarmış." (Saba 2003: 233). *Limanda* adlı hikâyede ise, mekân olarak deniz kenarları ve gemilerin içi seçilmiştir. Marmara açıkları, Boğaziçi, Sarayburnu, Sirkeci hikâyede adı geçen diğer yerlerdir. Gemilerin içi ise, tıpkı Beyoğlu'ndaki seyahat acentelerinin camekânlarında yer alan fotoğraflara benzetilir.

Görüldüğü üzere, Ziya Osman Saba'nın hikâyelerindeki mekânlar, oturduğu ev, okuduğu okul, çalıştığı iş yeri, evinin bulunduğu sokak, kullandığı toplu taşıma aracı, gezip gördüğü yerler gibi hayatında yer etmiş mekânlardır.

Bu mekânların yanı sıra, İstanbul'un birçok semti de hikâyelerdeki yerini almıştır. Kısacası, bu mekânlar Saba'nın yaşantısına tanıklık eden yerler olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu mekânların hepsinde bir yaşanmışlık veya Saba'ya ait bir hatıra vardır.

7. Hikâyelerde Zaman

Ziya Osman Saba'nın bütün hikâyeleri, hayatının bir anından kesitler taşır. Bunları üçe ayırmak yerinde olur. Bunlardan ilkini, *çocukluk yıllarına ve hatıralarına* dair hikâyeler oluşturur. Bunlar, Ev, Misafirlikler, Yaz Gezintileri, Kış Gezintileri, Okumak, Bir Kurban Bayramı Hikâyesi adlı hikâyelerdir. Bu hikâyelerde, adlarından da anlaşılacağı gibi yazarın çocukluğunu geçirdiği ev, bu evde yaşadıkları, ailesiyle gittiği misafirlikler, yaz ve kış aylarında yapmış olduğu gezintiler, yazarın okuma sevgisi ve çocukluğunda yaşamış olduğu bir kurban bayramına ait hatıralar anlatılmıştır. Bu eserlerde, yazarın gözüyle çocukluğunun İstanbul'u yansıtılmıştır. Yazarın *gençlik ve öğrencilik yıllarından* kesitler sunan hikâyeleri ise, 'O Sokak' ve 'O Sınıf' adlarını taşır. Bu hikâyelerden 'O Sokak'ta, yazarın Abanoz Sokağına girişi, çocukluktan erkeklığe ilk adım attığı dönemlerin gözlemleri, 'O Sınıf' adlı hikâyede ise, onun Galatasaray Lisesi'ndeki öğrenciliğine ait hatıralar anlatılmıştır. Saba'nın *olgunluk yıllarını* anlatan hikâyeleri arasında Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, Babamın Elbisesi, Bıraktığım İstanbul, Bebek, O Mahalle, Banka, Neveser, Limanda yer alır. Saba, bu hikâyelerinde evlilik ve iş hayatı döneminde yaşadıklarını anlatır. Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, onun iki evliliği arasındaki süreçte yazılır ve yalnız bir adamın psikolojisini gösterir. Babamın Elbisesi'nde, babasına ait bir nesneyi satması ve bunun pişmanlığı, Bıraktığım İstanbul'da, Ankara'ya gitmeden önce İstanbul'da geçirdiği bir sonbahar akşamı, O Mahalle'de, evinin bulunduğu mahalle, Bebek'te, çocuğunun doğum süreci, Neveser'de çocukluğundan beri seyahat ettiği vapurun geçmişten hâle yaşamış olduğu değişim, Limanda da ise orta yaşlı bir adamın sahilde oturup vapurları izlemesi anlatılır. Görüldüğü gibi, Saba'nın bütün bu hikâyeleri hayatının bir özeti olarak düşünülebilir. Ayrıca onun çocukluk, gençlik ve olgunluk döneminde yaşadıklarını ve gördüklerini bu eserlerde bir araya getirerek, hayatının hikâyesini yazdığını söyleyebiliriz.

8. Hikâyelerde Tema

Tema, "olay örgüsünü meydana getiren parçalar arasındaki çatışma veya karşılaşmanın en kısa ve kesin ifadesi" olarak nitelendirilir ve "her metnin bir tema çevresinde, ses ve anlam kaynaşmasından oluşan birimlerin birleşmesiyle ortaya çıktığı, her temanın yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel problemleriyle ve yaşama biçimiyle ilgili olduğu" ifade edilir. (Akteş 2005: 185) Ziya Osman Saba'nın hikâyelerinin teması da yaşadığı hayattan ve

dönemden izler taşır. Çocukluk, gençlik ve olgunluk döneminin yansımaları olan bu hikâyelerde, aynı zamanda o dönemlerin İstanbul'u da anlatılır. Saba'nın hikâyelerindeki temaları, aşağıdaki başlıklar altında vermenin uygun olacağı söylenebilir:

8.1. Çocukluk ve Çocukluğundaki İstanbul İzlenimleri

Yazarın İstanbul'da geçirdiği 'çocukluk yılları, bu yıllara ait gözlem ve hatıraları' aynı zamanda hikâyelerindeki temaların başında gelir. *Yaz Gezintileri, Kış Gezintileri, Misafirlikler* adlı hikâyelerde bu tema ön plana çıkar. Yazar, bu hikâyelerinde İstanbul'u, İstanbul'da gezdiği, gördüğü yerleri, karşılaştığı insanları anlatır. Bunları 'mutlu çocukluk günlerine duyulan özlem' söz grubu etrafında yazılan hikâyeler olarak nitelendirebiliriz.

8.2. Özlem

Saba'nın hikâyelerindeki diğer bir tema, 'özlem' kelimesi etrafında oluşturulabilir. *Bıraktığım İstanbul* adlı hikâyesinde, yıllarını geçirdiği İstanbul'dan tayini sebebiyle ayrılmak zorunda kalan bir insanın yıllarını geçirdiği şehre olan özlemi şeklinde karşımıza çıkar. *Neveser* adlı hikâyede, yıllardır yolculuk yaptığı vapura; *Ev* hikâyesinde, çocukluğunu geçirdiği eve duyduğu bir özlem vardır. Bu hikâyeleri de; 'yaşadığı şehre ve hayatında önemli bir yeri olan nesnelere duyulan özlem' söz grubuyla ifade edilebilecek hikâyeler olarak nitelendirilebiliriz.

8.3. Geçim Sıkıntısı ve Yaşam Mücadelesi

Yazarın hikâyelerindeki diğer bir tema, 'geçim sıkıntısı ve yaşam mücadelesi' şeklinde karşımıza çıkar. *Babamın Elbisesi* ve *O Mahalle* adlı hikâyelerde, geçim sıkıntısı nedeniyle manevi değerleri olan eşyaları satan insanlarla, bir mahallede kıt kanaat geçinen insanların yaşamak için verdikleri mücadeleye bu hikâyelerdeki temaya vücut verir.

8.4. Sevgi ve Mutluluk

Saba'nın hikâyelerindeki diğer bir tema, 'sevgi ve mutluluk' kelimeleri etrafında değerlendirilebilir. Yazarın *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi, Okumak, Bebek, Bir Kurban Bayramı Hikâyesi, Limanda* adlı hikâyelerinde, bu kelimelerle ifade edilebilecek temanın ön plana çıktığı görülür. Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi adlı hikâyede Saba, hayattaki her şeyin insanların mutluluğu için olması gerektiği düşüncesini ortaya koyar. İşinden çıktığı bir gün, Taksim'e kadar yürüyen kahraman etrafındaki insanlara dikkatle bakar. Gördüğü dükkânlar ve bu dükkânlarda sergilenen her şeyin insanların mutluluğu için olduğunu düşünür. Yürüyüşünün devamında, Mesut İnsanlar Fotoğrafçısının önüne gelen kahraman (yazar), kendisinin de mutlu olmak için birden çok nedeninin olabileceği düşüncesiyle fotoğraf çekirtmeye

karar verir. Fakat Saba'nın yüz ifadesini gören fotoğrafçı, onun fotoğrafını çekemeyeceğini belirtir. Onun mutsuzluğunun ve yalnızlığının sebebi ise, 'mutlu zamanlarının geride kaldığını düşünmesi'dir. Okumak adlı hikâyede okuma sevgisi, Bebek adlı hikâyede, evlat sevgisi; Bir Kurban Bayramı Hikâyesi adlı hikâyede hayvan sevgisi olarak karşımıza çıkan bu tema, Limanda adlı hikâyede ise yazarın izlemiş olduğu vapurların kendisine verdiği mutluluk olarak görülür.

8.5. Gençlik ve Okul Yıllarındaki Hatıralar

Saba'nın hikâyelerindeki diğer bir tema, 'gençlik ve okul yıllarına ait hatıraları' etrafında vücut bulur. *O Sokak* adlı hikâyede, yazarın çocukluktan erkeklığe geçişi ve bu yıllardaki izlenimleri verilirken; *O Sınıf* adlı hikâyede ise, Galatasaray Lisesi'nde okuduğu yıllardaki hatıraları anlatılır. Bu da gösteriyor ki Saba, geçmiş ve geçmişe ait günleri bir hatıra havası içerisinde hikâyelerinde temalaştırmıştır.

8.6. İş ve Çalışma Hayatı Yıllarındaki Hatıralar

Saba'nın hikâyelerinde görülen temalardan bir tanesi de, 'iş ve çalışma hayatı yıllarındaki hatıralar' söz grubu etrafında ifade edilebilir. Yazarın, *O Banka* adlı hikâyesinde, Emlak ve Eytam bankalarında çalıştığı yıllardaki hatıraları ele alınır. Onun ikinci eşi ile tanışması da bu bankada olur.

9. Hikâyelerde Anlatım ve Bakış Açısı

Saba'nın hikâyelerindeki anlatıcı ile anlatılan kişi aynıdır. Ziya Osman Saba, yaşadıklarını bir hatıra havası içinde hikâyeleştirir. Dolayısıyla, bu hikâyelerde kahraman anlatıcının bakış açısının ön planda olduğu görülür. Anlatıcı, olayları ve yaşananları, birinci tekil kişi 'ben' olarak nakletmektedir.

"Okumanın, bugüne kadar okuyabildiğim bütün kitapları tekrar okumanın hasreti içindeyim. Eski kıraat kitaplarımdaki parçalardan tutun da, daha sonraları ilk gençliğin hassasiyeti içinde okuduğum Zavallı Necdet'leri, Aşk-ı Memnu'ları, Çalıkuşu'ları anıyorum. Bir zamanlar mektepte ezberlemiş olduğum parçalar, sebepli sebepsiz, vapurda, tramvayda, sokakta giderken aklıma geliyor..." (Saba 2003: 59).

Ziya Osman Saba'nın, hikâyelerinde süslü ve ağıdalı bir dil kullanıldığı görülür. Bu hikâyelerde o, mensur şiiri hatırlatan mısralara yer vermiştir. Ayrıca, bu hikâyelerde tasvirler sıkça kullanılmıştır. Duymaz, Saba'nın hikâyeleri ile ilgili yazısında Saba'nın bu çalışmalarının, şiirlerinin gerisinde kalmasını, bu hikâyelerdeki anlatıma bağlar.

"Hikâyelerinde kullandığı dil, şiirlerindeki o mükemmel Türkçeden çok uzaktır. İlk göze çarpan kusur, türlü gerundium ve bağlaçlarla birbirine bağlanan ve bitmek bilmeyen o uzun cümlelerin ikide bir okuyucunun karşısına çıkmasıdır. Bundan başka, hikâyelerinde açık ve net olmayan bir

anlatım vardır. Kimi zaman da gereksiz ayrıntılara daldığı için dikkati boş yere oyalamış oluyor. Sanırım anlatım yüzünden Ziya Osman Saba'nın hikâyeleri şiirlerine göre ikinci plânda kalmış ve değişik bir duyarlılığı yansıttığı için de unutulmaya yüz tutmuştur.” (Miyasoğlu, 1999: 55).²

Sonuç

Türk edebiyatında daha çok şair olarak tanıdığımız Ziya Osman Saba, yazmış olduğu hikâyeleriyle de yazı faaliyetlerini sürdürmüştür. 1944 yılından sonra hikâye yazmaya başlayan Saba, yazmış olduğu on yedi öyküsünde bizzat kendisini, yaşadıklarını ve izlenimlerini anlatmıştır. Bu nedenle, hikâyelerde bir hatıra havası sezilir. Bunlar, anlattıkları dönem itibariyle Saba'nın çocukluk, gençlik ve olgunluk yıllarından izler taşır. Saba, bu hikâyelerinde geçmişini, çocukluğunu, geçmişindeki İstanbul'u özlediğini anlatmaya çalışır ve o günlerin tadını aradığını hissettirir. Hikâyelerdeki başkahraman, Saba'nın bizzat kendisidir. Mekânlar, onun yaşadığı, gezip gördüğü yerlerdir. Hikâyelerindeki temalar, çocukluk, özlem, sevgi ve mutluluk, geçim sıkıntısı, yaşama mücadelesi gençlik ve iş hayatı hatıraları kelimeleri etrafında toplanır. Kısacası, Saba'nın hikâyelerinde geçmişini arayan, özleyen ve geçmişle hâl arasında kalan insanın duyarlılığı görülür. Hakkında yazılan birçok yazıda, bu hikâyeler için 'otobiyografik' 'anı hikâyesi' 'hikâyemsi yazılar' gibi ifadeler kullanılsa da, onun hikâyeleri için, 'Çocukluğunu ve çocukluğunun İstanbul'unu özleyen bir sanat adamının yaşantısına tanıklık eden yazıları' ifadelerini kullanabileceğimiz düşüncesindeyim.

Kaynaklar

- Akbulut, Sami (2009), *Ziya Osman Saba'nın Şiiri*, Ankara, Kitap Atelyesi Yayınları.
- Aktaş, Şerif (1998), *Yenileşme Dönemi Türk Şiiri ve Antolojisi 1920 - 1940*, C.2, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Şerif, Çelik, Yakup, Karaşahin Mustafa (2005), *Lise Türk Edebiyatı 9*, Ankara, Bilge Ders Kitapları.
- Conoğlu, Salim (2009), "Ziya Osman Saba'nın Yurdu: Ev", Erzincan, *Turkish Studies*, 4/3 Bahar.
- İleri, Selim (1975), "Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri", Ankara, *Türk Dili Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, S.286.
- İleri, Selim (2003), "Ziya Osman Saba'nın Gönülünde Kalan Hikâyeleri", *Ziya Osman Saba Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi Bütün Öyküleri*, İstanbul, Alkim Yayınları.
- Kırcı, Mustafa (1991), *Ziya Osman Saba, Hayatı - Eserleri - Sanatı*, Samsun, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

2 Mustafa Miyasoğlu, *Ziya Osman Saba*, Akçağ Yay. Ankara 1999, s. 55; Miyasoğlu bu satırları, Recep Duymaz'ın *Yeni Sanat Dergisi*'nde yayımlanan 'Ziya Osman Saba'nın Hikâyeleri' S.10, Mayıs 1975 adlı yazısından nakletmektedir.

- Kudret, Cevdet (1990), *Ziya Osman Saba, Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*, C.3, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- Lekesiz, Ömer (1998), "Ziya Osman Saba", *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*, C.2, İstanbul, Kaknüs Yayınları.
- Miyasoğlu, Mustafa (1999), *Ziya Osman Saba*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Oktay, Ahmet (1993), *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı 1923 - 1950*, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Önertoy, Olcay (1979), "Ziya Osman Saba'nın Küçük Hikâyeleri", Ankara, A.Ü. DTCF. *Türkoloji Dergisi*, C.8.
- Saba, Ziya Osman (2003), *Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi Bütün Öyküleri*, İstanbul, Alkım Yayınları.
- Yüksel, Bilge (2006), "Ziya Osman Saba ve Dergilerde Saklı Kalmış Şiirleri", Ankara, *Bilig*, S.38.